

Dylid cynnal refferendwm yn gofyn am gymeradwyaeth y bobl i gynyddu nifer yr Aelodau o'r Senedd o 36

Y Pwyllgor Deisebau | 11 Medi 2023
Petitions Committee | 11 September 2023

Cyfeirnod: SR23/6132/7

Rhif y ddeiseb: P-06-1355

Teitl y ddeiseb: Dylid cynnal refferendwm yn gofyn am gymeradwyaeth y bobl i gynyddu nifer yr Aelodau o'r Senedd o 36

Geiriad y ddeiseb: Er bod llawer yn ei chael hi'n anodd bwydo a chynhesu eu hunain, mae gwleidyddion ym Mae Caerdydd yn mynnu ein bod ni, y trethdalwyr, yn ariannu 36 o Aelodau o'r Senedd ychwanegol, drud, eu staff ychwanegol a'r hualau cysylltiedig â phŵer.

1. Cefndir

Ers 2004, mae cyfres o adroddiadau wedi argymhell y dylai maint presennol y Senedd, sef 60 o Aelodau, gael ei gynyddu.

Rhoddodd Deddf Cymru 2017 bwerau i'r Senedd mewn perthynas â'i maint a'i threfniadau etholiadol heb fod angen refferendwm. Bydd angen i uwchfwyafrif (40 o'r 60 Aelod o'r Senedd) bleidleisio dros unrhyw Fil a gyflwynir ar ddiwygio'r Senedd iddo basio.

Mae adran 64 o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 yn rhoi pŵer i Lywodraeth Cymru gynnal pleidlais i gael barn pobl Cymru ynghylch swyddogaethau Gweinidogion Cymru. Nid yw hwn yn fecanwaith ar gyfer cynnal pleidlais uniongyrchol na refferendwm uniongyrchol ar gynnig penodol.

1.1. Panel Arbenigol ar Ddiwygio Etholiadol

Ym mis Chwefror 2017, penododd y Llywydd a Chomisiwn y Cynulliad Banel Arbenigol ar Ddiwygio Etholiadol y Cynulliad i ystyried a oes angen mwy o aelodau ar y Cynulliad i gyflawni ei swyddogaethau craffu a deddfwriaethol.

Argymhellodd y Panel Arbenigol y dylai maint y Cynulliad gynyddu i "80 Aelod fan lleiaf, ac yn ddelfrydol i 90 Aelod". Canfu fod deddfwrfa â 60 Aelod yn fach o'i chymharu â'r rhan fwyaf o'r deddfwrfeydd tebyg, a bod diffyg capasiti yn cyfyngu'n ddifrifol ar amser yr Aelodau.

1.2. Y Pwyllgor ar Ddiwygio Etholiadol y Senedd

Cafodd Pwyllgor ar Ddiwygio Etholiadol y Senedd ei sefydlu i ystyried canfyddiadau'r Panel Arbenigol, ac i ystyried opsiynau ar gyfer diwygio'r Senedd. Cyhoeddodd y Pwyllgor ei gasgliadau ym mis Medi 2020.

Argymhellodd y dylai maint y Senedd gynyddu i fod â rhwng 80 a 90 Aelod, a hynny o'r etholiad yn 2026 ymlaen. Roedd hefyd yn argymhell i system etholiadol y bleidlais sengl drosglwyddadwy gael ei defnyddio. Ni chynigiodd y Plaid Geidwadol Aelod ar gyfer y Pwyllgor. Hefyd, cyn i'r Pwyllgor allu gorffen ei waith, amharwyd arno gan y mddiswyddiad David Rowlands, Aelod Plaid Brexit, a chan y pandemig COVID-19.

1.3. Y Pwyllgor Diben Arbennig ar Ddiwygio'r Senedd

Sefydlwyd y Pwyllgor Diben Arbennig ar Ddiwygio'r Senedd ym mis Hydref 2021 a gofynnwyd iddo wneud argymhellion ar gyfer cyfarwyddiadau polisi i Fil Llywodraeth Cymru ar ddiwygio'r Senedd.

Argymhellodd y Pwyllgor Diben Arbennig y dylai'r Senedd gynyddu o ran maint i 96 Aelod. Argymhellodd gyflwyno system cynrychiolaeth gyfrannol ar sail rhestr gaeedig, a chreu 16 o etholaethau newydd drwy baru etholaethau presennol Senedd y DU. Dywedodd y Pwyllgor hefyd y dylai'r Senedd newydd gynnwys cwtâu rhywedd, mesurau gwell ar gyfer casglu data am amrywiaeth ymgeiswyr a gweithdrefnau ar gyfer rhannu swyddi.

Ymddiswyddodd cynrychiolydd y Ceidwadwyr o'r Pwyllgor cyn i adroddiad y Pwyllgor gael ei gytuno. Cafodd rhai o'r prif argymhellion eu derbyn gan fwyafrif ar y Pwyllgor, ond nid gan bob Aelod.

2. Camau gan Lywodraeth Cymru

Cyhoeddodd y Prif Weinidog, Mark Drakeford, ac arweinydd Plaid Cymru, Adam Price, ddatganiad ar y cyd ar 10 Mai 2022, yn dadlau y dylai'r Senedd gael 96 Aelod ac y dylid defnyddio system gyfrannol rhestr gaeedig i'w hethol.

Yn ymateb Llywodraeth Cymru i'r ddeiseb hon, dywedodd y Prif Weinidog:

“Roedd ymrwymiad i ddiwygio'r Senedd wedi ei gynnwys ym maniffestos pleidiau gwleidyddol Llafur Cymru, Plaid Cymru a Democratiaid Rhyddfrydol Cymru yn etholiad y Senedd yn 2021.

Mae Deddf Cymru 2017 wedi datganoli pwerau mewn perthynas ag etholiadau'r Senedd, gan gynnwys y system etholiadol, ymddygiad, etholfraint a chofrestru. Mae hyn yn cynnwys pŵer i'r Senedd ddeddfu i newid ei maint, a hynny heb gynnal refferendwm cyn defnyddio'r fath bŵer.

Yn yr un modd, nid yw wedi bod yn ofynnol cynnal refferendwm ar gyfer lleihau nifer yr Aelodau Seneddol o Gymru o 40 i 32, yn sgil y newidiadau i ffiniau etholaethau a gyflwynwyd yn San Steffan.

Mae achos cryf a chlr wedi cael ei roi gerbron, dro ar ôl tro, dros ddiwygio Senedd Cymru. Mae hyn wedi bod yn destun cyfres o banelau arbenigol ac adroddiadau comisiwn. [...] Mae rolau a chyfrifoldebau'r Senedd wedi tyfu'n helaeth [ers ei chreu ym 1999]. Bellach, mae'r Senedd yn gwneud deddfau a chyfraith, yn codi trethi ac yn dwyn Llywodraeth Cymru i gyfrif mewn rhai meysydd sy'n cael yr effaith fwyaf ar fywydau pobl. [...]

Mae'n hanfodol bod Senedd Cymru yn sefydliad priodol ei maint, er mwyn iddi allu cynnal swyddogaethau craffu yn effeithiol a dwyn y Llywodraeth i gyfrif."

Fel rhan o'i rhaglen ddeddfwriaethol sydd ar ddod, mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi y bydd Bil diwygio'r Senedd yn cael ei gyflwyno yn yr hydref. Bydd Bil ar wahân yn cyflwyno cwotâu rhywedd ar gyfer ymgeiswyr i'w hethol i'r Senedd.

3. Camau gan Senedd Cymru

Trafododd y Senedd adroddiad y Pwyllgor Diben Arbennig ar 8 Mehefin 2022. Dywedodd Huw Irranca-Davies, Cadeirydd y Pwyllgor:

"ni cheir un pecyn perffaith digymysg o ddiwygio etholiadol a fydd yn bodloni pawb. [...] amcan [...] ein pwyllgor oedd dod o hyd i argymhellion y mae'n rhaid iddynt hefyd ennill cefnogaeth ar draws y Senedd gyfan [...] nid ceisio sicrhau rhyw weledigaeth o berffeithrwydd, a thrwy hynny aberthu ymarferoldeb a gallu i'w gyflawni erbyn 2026."

Dywedodd Mr Irranca-Davies fod angen mwy o gapasiti ar y Senedd i gyflawni'r cyfrifoldebau ychwanegol a ysgwyddwyd ers i'r Cynulliad gael ei sefydlu ym 1999. Mae'r rhain yn cynnwys pwerau deddfu sylfaenol, pwerau i fenthycu ac amrywio trethi, gwaith ychwanegol a grëwyd wrth i bwerau ddychwelyd o'r UE yn sgil Brexit, mwy o ymwybyddiaeth ymhlith y cyhoedd o gyfrifoldebau'r Senedd oherwydd y pandemig COVID-19, a'r "potensial hwnnw, nad yw'n afrealistig, o gyfrifoldebau ychwanegol yn y dyfodol".

Roedd Darren Millar, Gweinidog yr Wrthblaid ar y Cyfansoddiad, yn beirniadu'r cynigion, gan ddadlau nad dyma'r amser iawn i gynyddu maint y Senedd. Dadleuodd Rhys ab Owen, llefarydd Plaid Cymru ar y cyfansoddiad ar y pryd, fod

angen Senedd fwy "i graffu ar Lywodraeth Cymru yn fwy effeithiol ac yn fwy effeithlon".

Pleidleisiodd y Senedd o blaid y cynnig i dderbyn yr argymhellion yn adroddiad y Pwyllgor Diben Arbennig, gyda 40 Aelod yn pleidleisio o blaid a 14 yn pleidleisio yn erbyn. Yn y modd hwn, bodlonwyd y gofynion i sicrhau 'uwchfwyafrif' o ddwy ran o dair o'r Senedd i ganiatáu i Fil ar ddiwygio'r Senedd gael ei gyflwyno.

Bydd y Senedd yn craffu ar Fil Diwygio'r Senedd sydd ar ddod. Disgwylir iddo gael ei gyflwyno yn gynnar yn nhymor yr hydref.

Gwneir pob ymdrech i sicrhau bod y wybodaeth yn y papur briffio hwn yn gywir adeg ei gyhoeddi. Dylai darllenwyr fod yn ymwybodol nad yw'r papurau briffio hyn yn cael eu diweddarau o reidrydd na'u diwygio fel arall i adlewyrchu newidiadau dilynol.